International Journal of Troy Art and Design
http://troyart.dergi.comu.edu.tr

Kamusal Alan Mozaik Uygulamalarında Alternatif Malzeme Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

A Research on the Use of Alternative Materials in Public Space Mosaic Applications

Harika MUSAL ÇAKMAKLISOY [1,*]
[1] *Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü*

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 25.11.2025

Kabul Tarihi: 02.12.2025

Anahtar Kelimeler:

Mozaik Sanatı, Kamusal Alan, Kamusal Sanat, Sanat Malzemesi, Çağdaş Sanat.

ÖZ

Köklü bir tarihsel geçmişe sahip olan mozaik sanatı, antik çağlardan günümüze varlığını sürdüren dekoratif bir anlatım dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada gelenekselden günümüze mozaik sanatındaki malzeme kullanımının geçirdiği değişim ve dönüşüm konu edilmektedir. Araştırmada mozaik sanatı uygulamalarındaki değişen malzeme kullanımının kamusal alandaki seramik, plastik ve fotoğraf gibi uygulama örnekleri üzerinden açıklanması amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında öncelikle mozaik sanatının tarihteki ilk örneklerine yer verilmekte ardından sanatta kullanılan malzemelerin sanatçının anlatım dili ve sanat eseri üretim süreci üzerindeki yansımaları incelenmektedir. Mozaik sanatının kamusal alandaki günümüz uygulamalarında sanatsal malzemeye yüklenen anlamların ve kullanım alanlarındaki farklılaşmaların sanatçı-izleyici perspektifleri açısından yeni deneyimler sunduğu ve sanatın toplumla bağ kurabilmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Mozaik sanatının tarihsel süreç içerisindeki yerini, sanat üretimindeki malzeme çeşitliliğini ve kullanım alanlarını açıklayabilmek adına bu araştırma kapsamında yöntem olarak öncelikle literatür taraması gerçekleştirilmiş ardından kamusal alan mozaik uygulamalarında alternatif malzeme kullanımını içeren uygulamalar görsel analiz yoluyla incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

ARTICLE INFO

Research Article

Recieved 25.11.2025

Accepted: 02.12.2025

Keywords:

Mosaic Art, Public Space, Public Art, Art Material, Contemporary Art.

ABSTRACT

Mosaic art, which has a deep-rooted historical background, emerges as a decorative language of expression that has existence from ancient times to the present day. This research is about the change and transformation of material use in mosaic art from traditional to present. The aim of the research is to explain the changing use of materials in mosaic art practices through examples of applications such as ceramics, plastics and photography in public spaces. Within the scope of the research, primarily the first examples of mosaic art in history are included, then the reflections of the materials used in art on the artist's narrative language and the art work production process are examined. It has been determined that the meanings attributed to artistic materials and the differences in their usage areas in today's applications of mosaic art in public spaces offer new experiences in terms of artist-viewer perspectives and contribute to the connection of art with society. In order to explain the place of mosaic art in the historical process, the diversity of materials in art production and the areas of use, a literature review was first conducted as a method within the scope of this research and then, visual analysis was used to examine and evaluate practices involving the use of alternative materials in public space mosaic applications.

[*] **Sorumlu yazar.**
[*] hmusal@anadolu.edu.tr

GİRİŞ

Antik çağlardan günümüze binlerce yıldır var olan mozaik sanatı, temelinde her ne kadar süslemeci bir yaklaşımı barındırıyor olsa da yapım teknikleri, malzemeleri ve kullanım alanları bakımından değişkenlik ve çeşitlilik göstermektedir. Çoğunlukla mimari alanların uygulama yöntemi olarak düşünülen bu teknik, tarihte yer döşemeleriyle, duvarlar ve sütunların bezemeleriyle var olmuştur. Zaman içindeki yenilikler ve değişimlerle birlikte gerek malzemede gerekse kullanım alanlarında yeni bakış açıları kazandırılmış ve mozaik sanatı zeminden duvarlara, sütunlardan tonozlara, yüzey süslemelerinden objelere, iç mekândan dış mekanlara taşınarak iki boyuttan üç boyuta geçen çağdaş yenilikçi bir yaklaşım olarak tarihteki yerini almıştır.

Mozaik sanatının tarihsel süreç içerisinde farklı estetik görünümlere ve farklı işlevselliklere sahip olduğu görülmektedir (Özkul, 2021: 2957). Dolayısıyla mozaik sanatı için uygarlıkların, dönemlerin veya kültürlerin yaşanmışlıklarının izlerini taşıdığından, bize o dönemden bilgiler aktaran tarihsel ve kültürel birikimlerin estetik bir ürünü olduğu söylenebilir.

Fransızca “mosaique” kelimesinden dilimize geçmiş olan mozaik, kelime anlamı olarak türlü renklerde küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan resim ve bezeme işi olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Mozaik, taş, mine, cam, tahta gibi eşyaların ufak parçalarından bir yüzeyi döşemek amacıyla çeşitli renk ve çizgilerden sıralanmış bir nevi resim sanatı (Üstüner, 2007: 7) olarak yorumlanmakta ve fayans adı verilen küçük resimlerin bir araya getirilmesiyle büyük bir resmin oluşturulduğu (Kim & Pellacini, 2022: 657) üretimi zahmetli, maliyetli, zaman alıcı ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda kalıcı (Felicetti, 2020: 26) bir sanat biçimi olarak açıklanmaktadır. Düz zemin üzerine oluşturulan resimsel anlatım biçimi olarak ifade edilen mozaik tekniğinin (Küplemez, 2023: 44) en çok kullanıldığı alanlar zemin, duvar ve kubbeler olarak ifade edilmektedir (Turani, 1993: 97).

Mozaik sanatı geçmişten günümüze kadar geçen süreç içerisinde toplumların yaşadığı savaşları, afetleri, dini ritüelleri konu edinen ve bunları motiflerine yansıtan estetik bir değer olarak günümüze kadar ulaşmaktadır (Ekincioğlu vd., 2018: 90). Yapıldığı dönemin inancını, kültürünü ve yaşam biçimini yansıtma (Ok, 2020: 1509) özelliğine sahip olması mozaik sanatının aynı zamanda tarihi bilgi ve belge niteliği taşıdığına işaret etmektedir (Ercan, 2022: 161).

Bu araştırma, mozaik sanatında geçmişten günümüze kullanılan malzeme çeşitliliğinin kamusal alan uygulamaları üzerinden değişim ve dönüşümünü incelemekte, seçilen örnekler üzerinden mozaiğin temel malzemesi olarak görülen taş, mermer, cam, tahta gibi malzemelere alternatif bir bakış açısı kazandırmaktadır. Günümüz sanat ve tasarım pratiklerinde teknolojik gelişmeler, sürdürülebilirlik arayışları gibi durumlar sanatçıların üretim süreçlerinde alternatif malzemelerin kullanımını giderek daha görünür bir hale getirmektedir. Bu durum, kamusal alanda yer alan mozaiklerin biçimsel çeşitliliğini, dayanıklılık özelliklerini ve izleyiciyle kurduğu etkileşimi doğrudan etkilemekte dolayısıyla malzeme seçimi yalnızca teknik bir tercih değil, aynı zamanda sanat üretiminin sosyo-kültürel bağlamıyla ilişkili bir karar olarak da önem kazanmaktadır. Araştırmada konuyla ilgili literatür taraması gerçekleştirilmiş, kamusal alandan seçilen örnek eserler görsel analiz yoluyla açıklanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırma, geçmişte ağırlıklı olarak taş malzeme kullanımıyla şekillenen mozaik uygulamalarının günümüzde artan malzeme çeşitliliği doğrultusunda belirgin bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymuştur. Söz konusu dönüşümün sanatçının üretim sürecini, biçimsel üslubunu, uygulama alanlarını ve izleyiciyle kurulan etkileşim biçimlerini yeniden tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, araştırmanın bulgularının gelecekte alternatif malzemelerle gerçekleştirilecek mozaik tasarımlarına yönelik yeni yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1. MOZAİK SANATININ TARİHTEKİ İLK ÖRNEKLERİ

Bezeme sanatı olarak da tanımlanan mozaik tekniğine (Ok, 2020, 1509), MÖ 2600'e ait Uruk kazılarında rastlandığı ve bu tekniğin Mezopotamya sanatında kullanıldığına işaret edilmektedir (Sözen ve Tanyeli, 2010: 215). Mozaik tekniğini anımsatan yüzey düzenlemesi Uruk kentindeki Varak Tapınağı'nda pişmiş toprak kullanılarak yapılan (Ödekan, 1997: 1300) silindir forma sahip kırmızı, siyah ve beyaz olmak üzere üç renkte çivi benzeri parçalarla bezenmiştir (Ok, 2020, 1510). (Görsel 1-2) Geometrik motiflerle oluşturulan bu mozaik tekniği duvar mozaikleri örnekleri arasında öncü bir niteliğe sahip olarak gösterilmektedir (Ekincioğlu vd, 2018: 83). Bir diğer uygulama biçiminin ise, geometrik formlarda kesilmiş küçük renkli parçaların, yüzey üzerine yapıştırılmasıyla gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Sözen & Tanyeli, 2010: 215).

Mozaik geleneğinin farklı renklerde çakıl taşı kullanılarak yapılan erken dönem örnekleri Sümerlerde MÖ 3. binyıla (MÖ 3000'ler), Gordion'da bulunan çakıllı döşemeler ise MÖ 7-8. yüzyıllara tarihlenmektedir (Ödekan, 1997: 1300). Bu buluntuların gün ışığına çıkarıldığı arkeolojik kazılar ise 20. yüzyılın başlarından itibaren yürütülmüştür. En çarpıcı ilk örnekleri arasında ise MÖ 5.yy'da yapılmış, mitolojik hikayelerin tasvir edildiği Makedonya'da bulunan Olynthos kalıntıları yer almaktadır (Smith, 2003: 318).

Görsel 1. Uruk'taki (Güney Mezopotamya) Eanna bölgesinden kil mozaik konili sütunlar (Kılınç & Özçelik, 2024)

Görsel 2. Eanna Bölgesi Mozaik parça detayı (Kılınç & Özçelik, 2024)

Mozaiğin yeni malzemelerin keşfine bağlı olarak gelişim gösterdiği (Bütow, 2020: 692), Mezopotamya'dan başlayan serüvenin zaman içinde Antik Yunan, Roma Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi birçok medeniyete yayıldığı belirtilmektedir (Ercan, 2022: 161). Özellikle Roma ve Bizans'ın mozaikleri mimari yapısıyla ilişkili olarak tarihten kalan önemli dekoratif unsurlardan biridir (Roby, 2004: 229).

MÖ 200'lerde Romalılar malzeme olarak çakıl taşı yerine "tessella" adında taş küpleri kullanmaya başlamışlar ve çok küçük düzgün olmayan bu mozaiklere "Opus Vermiculatum" adını vermişlerdir (Eroğlu, 2013: 95). Tabanda kullanılan mozaikler "opus tesselatum", duvar-kubbe mozaikleri ise "opus musivum" olarak adlandırılmaktadır (Albayrak, 2019: 215). Bu taşlar yapıları gereği ayrıntılı ve incelikli kompozisyonlarda kullanılabilirliği açısından önemli görülmektedir (Eroğlu, 2013: 95). Kullanılan parçaların boyut, malzeme ve geometrik düzenine göre Roma dönemi mozaiklerinin çeşitli kategoriler altında sınıflandırıldığı ifade edilmektedir (Kaplan, 2019: 144). Hellenistik ve Roma dönemlerinde yer alan mozaiklerde mitolojik sahneler başta olmak üzere çok sayıda kompozisyonlara yer verilirken, Roma dönemi mozaiklerinde ayrıca günlük yaşam sahneleri, din, fauna, flora, sanatsal etkinlikler, meslek grupları (Ekincioğlu vd., 2018: 85) av sahneleri, geometrik- bitkisel desenler ve doğa betimlemeleri (Avcı, 2015: 112) gibi konular ele alınmıştır.

MÖ 300 ile M.S. 400 tarihleri arasında yapılmış olan Roma dönemine ait Anadolu'daki mozaik uygulamaları İzmir (Efes), Hatay, Gaziantep (Zeugma), Adıyaman, Şanlıurfa şehirlerinde bulunmaktadır (Ercan, 2022: 162). Zeugma mozaikleri mitolojik hikâyelerin ve geometrik formların birlikteliği açısından önemli bir örnek olarak gösterilmektedir (Bütow, 2020: 692). İsmi "köprü başı" anlamına gelen (Zeugma Mozaik Müzesi-Gaziantep, t.y.) ve bir Kommagene kenti olan Zeugma'nın (Küçük & Yar, 2013: 70) öne çıkan eserleri arasında; "Çingene

Kızı Mozaiği", "Okeanos ve Tethys Mozaiği", "Akratos ve Euphrosine Mozaiği", "Akhilleus Mozaiği" ve "Europhe'nin Kaçırılışı Mozaiği" yer almaktadır (Türkiye Kültür Portalı, ty.).

Günümüzde Gaziantep'in simgesi haline gelen ve "Çingene Kızı" (Görsel 3) olarak da bilinen mozaik eserin (Keleş, 2023: 1878) Helenistik dönem resim sanatındaki "üç çeyrek bakış" tekniği ile yapıldığı, sevinç ve hüznü aynı anda yansıtma özelliği taşıdığı belirtilmektedir (Türkiye Kültür Portalı, ty).

Görsel 3. Çingene Kızı Mozaiği, MS 2-3. yy, Zeugma Müzesi, Gaziantep (Türkiye Kültür Portalı, ty.)

Şanlıurfa Halepli Bahçe Mozaik Müzesinde sergilenen önemli eserler arasında; "Amazonlar Villası", "Orfeus Mozaiği" (Görsel 4), "Ktisis Mozaiği" ve "Akilleus'un Hayatı" mozaiği yer almaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2012). Bu mozaikler arasında vahşi hayvanları ehlileştirme sahnesinin yer aldığı Roma dönemine ait (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012) Orfeus mozaiğinin Urfa mozaikleri arasında en eski tarihli mozaik olma özelliği taşıdığına dikkat çekilmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2012).

Görsel 4. Orfeus Mozaiği, MS 194, Haleplibahçe Mozaik Müzesi, Şanlıurfa (Türkiye Kültür Portalı, 2012)

Roma dönemine ait mozaik uygulamalarından bir diğeri ise Efes ören yeri sınırları içinde bulunan İzmir/Efes Yamaç Evler yerleşim alanıdır. Söz konusu yerleşim alanının yedi evden oluştuğu, evlerin tabanlarındaki mozaik kaplamalarda genelde geometrik desenli, siyah-beyaz uygulamaların bulunduğu ve bu eserlerde mitolojik sahne ve figürlerin yer aldığı tespit edilmiştir (Türkiye Kültür Portalı, t.y.). Adıyaman Roma dönemi mozaiklerinde ise, tessera renk çeşitliliğindeki artışın yanı sıra mozaiklere cam ve seramik malzemelerinin katılımı dönemin önemli gelişmeleri olarak değerlendirilmektedir (Tanrıverdi, 2024: 159). Zengin mozaik koleksiyonuna sahip bir diğer önemli şehir ise Hatay'dır. Antakya çevresinde yer alan Roma dönemi mozaiklerinin renkli taşlardan yapıldıkları, mitolojik sahnelere, insan ve hayvan figürlerine sahip aynı zamanda geometrik bordürlerle çevrelenmiş oldukları (Konuşan Mozaikler, 2011) bilinmektedir.

2. GELENEKSELDEN ÇAĞDAŞA SANAT ÜRETİMİNDE MALZEME ÇEŞİTLİLİĞİ VE KULLANIMI

Eser üretim sürecinde sanatçılar tarafından tercih edilen malzemeler, teknolojik gelişmeler, estetik arayışlar ve kavramsal yaklaşımlar doğrultusunda sürekli değişim ve gelişim göstermektedir. Dolayısıyla her sanat dalının kendi teknik gereksinimleri ve ifade biçimleri farklı yönlerde ve farklı şekillerde ifade bulmaktadır. Örneğin resim sanatında geleneksel malzeme olarak gösterilen yağlı boya, fırça ve tuvalin yanı sıra sprey boyalar, dijital araçlar ve hazır nesnelerin kullanıldığı görülmektedir. Benzer biçimde baskı sanatlarında ise taş, ahşap ve metal gibi geleneksel yüzeylere ek olarak günümüzde dijital baskı teknikleri, fotoğrafla hibrit üretimler ve alternatif yüzeyler tercih edilmektedir. İki boyutlu yüzeylere dayalı resim ve baskı sanatlarından farklı olarak üç boyutlu bir ifade alanı olan heykel çalışmalarında ise mermer ve bronz gibi klasik malzemelerin arasına çelik, cam elyafı, plastik, beton ve geri dönüşümlü malzemeler dahil olmuştur. Söz konusu çeşitlilik seramik ve cam gibi sanat alanlarında ya da mozaik uygulamalarında da göze çarpmaktadır. Bu durum günümüzde sanatçıların sanat üretim sürecinde kullandıkları malzemeleri yalnızca bir araç olarak görmenin ötesinde malzemenin kavramsal boyutunu, mekânsal etkisini ve izleyiciyle kurduğu etkileşim biçimlerini belirleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla sanatçının eser üretim sürecinde yararlandığı malzemelerin estetik kaygılar, çevresel farkındalık, teknolojik olanaklar, kavramsal sorgulamalar ve sanatçının bireysel anlatım arayışı neticesinde çeşitlilik gösterdiği ve sanatçının kullandığı malzemeyi bir araç olarak görmenin ötesinde anlatımın önemli bir parçası ve taşıyıcısı konumuna geldiği söylenebilir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sanatçının eser üretim sürecinde uygun teknik kullanımı kadar önemli bir diğer unsur da malzeme seçimidir. Sanatçının sahip olduğu özgün fikirleri kullandığı malzeme ile bütünleştirmesi onun aynı zamanda kendine has bir üslup oluşturmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla malzemenin hem estetik hem de fikir olarak sanatçının eserindeki katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Sanatçı tarafından seçilen malzeme, fikrin ve biçimin birlikteliğinin bir parçası olmakla birlikte, aynı zamanda çalışmanın temelini oluşturmaktadır (Lowry, 2024: 100). Bir diğer taraftan sanatçının eseriyle izleyiciye vermek istediği mesaja bağlı olarak kullandığı malzemeler de farklılık gösterebilmektedir.

Modern sanatla birlikte estetik kaygılardan ziyade fikir ve sanat boyutları öne çıkmış, izleyicilerin yeni deneyimler, fikirler elde etmesi sağlanmıştır (Acar & Önemli, 2018: 341). Bu süreçte sanatçıların biçimsel kaygılar yerine sanat eserlerindeki temaya odaklanmaları, sanatçı için ihtiyaç duyulan fırça, boya tuval gibi geleneksel malzemelerin yetersiz görülmesine neden olmuştur (Almacı & Gökçe, 2022: 540). Bu durum Picasso ve Braque'nin öncüsü olduğu Kübizm sanat anlayışı ile kendini göstermiştir. Sanat dışı nesnelerin sanat alanında doğayı görmeye dayalı bakış açısı, Kübizm sanat anlayışı ile birlikte yerini doğayı düşünme, yorumlama ve farklı malzemelerle kurgulamaya bırakmıştır (Sevim & Boz, 2011: 114).

Tarihsel süreç içinde sanatta kullanılan malzeme olgusunun dönüşüme uğradığı, özellikle post-modernizm süreci ile birlikte her şeyin sanat malzemesi olarak değerlendirilmeye başlandığı ve bu durumun sanatçının düşünsel ve biçimsel imkanlarının genişlemesiyle ilişkilendirildiği görülmektedir (Sağlam, 2016: 248). Sanatta kullanılan malzemelerin postmodern süreçle birlikte rolleri sürekli değişerek yeni anlamlara büründüğü düşünüldüğünde (Çevik & Bingöl, 2019: 86) sürecin aynı zamanda sanatçıya ve izleyiciye sanat pratiklerinde yeni bakış açıları kazandırdığı söylenebilir.

Günümüz sanat anlayışı kapsamında geleneksel formlara bağlı kalmadan üretimler gerçekleştirilmesi ile sanat alanında kullanılan malzemelerin çeşitlenmesi arasında ilişki kurulmaktadır (Irmak, 2015: 45). Modern dönem sanatçılarının biçimsel kaygılar, stratejiler, tema ve medyumlar konusundaki tatminsizlikleri beraberinde yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini sağlamış ve bu durum disiplinlerarasılığı, yenilikçi temaları ve sanat dışı malzemelere yönelime sebep olmuştur (Almacı & Gökçe, 2022: 554).

Güncel sanatın her türlü malzemeyi kullanan bir yaklaşıma sahip olduğu (Irmak, 2015: 38) söylenebilir. Sanatta kullanılan bu malzemelerin sanat nesnesi olma özelliğinin yanı sıra gerek biçimsel gerekse anlatımsal yapıyı oluşturduğuna dikkat çekilmekte dolayısıyla sanatta kullanılan malzemelerin tek başına ifade ettiği anlamdan uzaklaşarak eserin bütünlüğünün oluşmasına katkı sunan bir yapıya bürünmesi söz konusu

olmaktadır (Sağlam, 2016: 247). Bu durum kullanılan nesnenin kendi anlamından soyutlanarak ona yeni anlamlar kazandırılması ya da aktarılmak istenen duygu ve düşüncenin sanatçının istediği forma dönüştürülmesi şeklinde değerlendirilerek nesnenin farklı ortamlarda farklı amaçlarla kullanılabileceğine işaret etmektedir (Aydın, 2023: 69).

Sanat yapıtının oluşum sürecindeki fikir ile malzeme birlikteliği sanatçının kullandığı malzemeye göre bir sentez olarak değerlendirilmektedir (Almacı & Gökçe, 2022: 542). Sanat eserinde farklı malzeme kullanımı aynı zamanda sanatçının anlatım dilini zenginleştiren (Sağlam, 2016: 254) bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda geleneksel malzemelerin dışına çıkan sanatçıların eserlerinde doğal unsurlar, geri dönüşüm malzemeleri, endüstriyel materyaller ve sıradan nesneler kullanılmış ve eserlere yeni anlamlar kazandırılmıştır (Özcan & Özer, 2023: 88). Dolayısıyla sanat dışı nesneler olarak ifade edilen unsurların sanata dahil edilmesi yoluyla sanatçının anlam dönüşümüne yönelik bir tavır ortaya koyabileceği düşünülmektedir (Aydın, 2023: 67). Ancak geleneksel olmayan malzemelerin sanat alanında kullanımına ilişkin birtakım sorunların varlığına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu malzemelerin öncelikle diğer sanat malzemeleri ve teknikleriyle uyumluluğuna vurgu yapılmakta ayrıca sanat eserlerinin sergilenebilme ve korunabilmeleri için geleneksel olmayan malzemelerin dayanıklı ve uzun ömürlü olma özelliği taşıması gerektiği belirtilmektedir (Özcan & Özer, 2023: 62).

Mozaik sanatının da diğer sanat alanlarında olduğu gibi eser üretim sürecinde kazandığı estetik dili ve anlatım olanaklarını büyük ölçüde kullandığı malzemelerle kurduğu ilişki üzerinden inşa ettiği ve malzemenin, sanatın teknik ve estetik karakterini belirleyen temel bir unsur olarak öne çıktığı söylenebilir. Antik dönemlerden günümüze gelene kadar taban, tavan ve duvarlarda yalıtımı sağlayan bir kaplama malzemesi ve dekoratif bir yapı unsuru olarak (Kılınç & Özçelik, 2024:5) kullanılan mozaiğin tarihsel süreç içerisinde değişim ve dönüşüm geçirdiği görülmektedir. 20.yüzyılın sonlarına yaklaşıldığında ise mozaik sanatının sosyo ekonomik ve teknolojik yeniliklere bağlı olarak gelişimini sürdürdüğü ve kamusal alanlarda varlık gösterdiğine dikkat çekilmektedir (Bütow, 2020: 694).

3. KAMUSAL ALAN MOZAİK UYGULAMALARINDA ALTERNATİF MALZEME KULLANIMI

Tek veya çok renkli; doğal ya da kesilmiş taş, cam ve pişmiş toprak malzemeden yapılan parçaların geometrik, bitkisel veya figürlü bir desen oluşturacak biçimde yan yana dizilmesiyle elde edilen (Kılınç & Özçelik, 2024:5) mozaik uygulamaları günümüzde kamusal alanlarda bir sanat pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusal sanat pratiklerinin daha çok sanatın müze ve galeri gibi sınırlı mekânların dışına çıkarak toplumla iç içe bir biçimde varlık kazandığı üretim biçimlerini ifade ettiği söylenebilir. Ayrıca kamusal alandaki sanat eserlerinin bir kentin tanımlanması ve ona kimlik kazandırılmasında belirleyici bir unsur olarak nitelendirildiği ve kent kültürünün bir yansıması şeklinde değerlendirildiği görülmektedir (Çevik & Bingöl, 2021: 148).

Eserin çevresiyle birlikte var olduğu belirtilen kamusal alandaki sanatsal çalışmaların bir iletişim biçimi oluşturmasının yanı sıra paylaşım ve etkileşim biçimi olarak da değerlendirildiği görülmekte (Toy & Görgülü, 2018: 1159) ve kamusal alan sanat pratiklerinin günün her anında izleyiciyle buluşabilir bir yapıya sahip olmasından dolayı bu durum sanat ve hayat birlikteliği şeklinde yorumlanmaktadır (Saygı, 2016: 98). Dolayısıyla kamusal alandaki sanat eserlerinin izleyicileri zihinsel olarak rahatlatan, şaşırtan, meraklandıran ve onlarla iletişim kurulmasına imkân sağlayan (Parlakkalay, 2020: 1161) özgün bir anlatım diline sahip olduğu düşünülmektedir. Sanatın kamusal alanda gerçekleştiriliyor olması onu bireysellikten toplumsal deneyimi içeren bir yapıya dönüştürmekte, (Kılınç & Tutal, 2021: 201) bu çerçevede kentin sahip olduğu sokaklar, caddeler, meydanlar gibi alanların sanatla buluşması sanatın toplumla bütünleşmesine imkân tanımaktadır (Susuz & İleri, 2017: 531).

Mozaik sanatının ilk örneklerinden günümüze kadar geçen süreç içerisinde köklü bir tarihsel geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. İnsanlığın ortaya koyduğu en eski resimleme, betimleme yöntemlerinden biri olan mozaik sanatı kendine özgü malzeme, teknik ve uygulama biçimiyle bir gelişim seyri içinde yer almıştır

(Kaplan, 2019: 142). Bu süreçte yapılan eserler gerek malzeme gerekse uygulama alanları bakımından farklılıklar içermektedir. Post modern süreçle birlikte sanatta değişen ve bağlamından koparılarak yeni anlamlar kazanan hazır malzemenin sanat eserinin üretim sürecinde kullanılmasını gündeme getirmiştir. Geleneksel bir yaklaşıma sahip olan mozaik sanatı da bu değişimden etkilenmiş, sanatsal malzemeye yüklenen anlamlar değişmiş, zeminde, duvarda, sütunlarda yer alan mozaik görünümler yerini izleyicinin de katılımının sağlandığı sokaklar, caddeler, meydanlar gibi kamusal alanlara bırakmıştır.

Mozaik sanatındaki değişen malzeme anlayışı, uygulama süreçleri ve kamusal mekanlardaki kullanımı zamanla pek çok sanatçının ilgi odağı haline gelerek izleyicide merak uyandıran sanat pratiklerine dönüşmüştür. Sanatçının eser üretim sürecine ait mekânsal bir farklılaşmanın söz konusu olduğu bu uygulamalarda ayrıca sergilenme biçimleri de değişikliğe uğramıştır. Bu durum sanatın izleyici ile iletişimini müze ve galerilerin dışına taşımıştır (Parlakkalay, 2020: 1161).

Mozaik sanatının kamusal alandaki kullanım örnekleri incelendiğinde tercih edilen malzeme seçimleri ve uygulama yöntemlerinin farklılaştığı görülmektedir. Bu araştırma kapsamında öncelikle mozaik sanatının kamusal alandaki uygulamalarında en sık görülen malzeme kullanımı olarak seramik ve plastik kapak, diğer malzeme kullanımlarında ise fotoğraf ve plastik blok parçalardan oluşan oyuncak gibi estetik açıdan esere farklı görünümler kazandıran malzemelerin kullanım örneklerine yer verilmektedir.

3.1. Mozaikte Seramik Kullanımı

Kamusal alanda mozaik uygulamalarıyla ilgili sanatçılar tarafından en çok tercih edilen malzemeler arasında seramik öne çıkmaktadır. Malzemenin gerek hava koşullarına karşı dayanıklı bir yapıya sahip olması, gerek kullanım alanlarındaki görünümlere katkı sağlayacak zengin bir renk paletinin bulunması, gerekse diğer malzemelere kıyasla uygulanabilirliğinin daha kolay olması ve malzemenin kolaylıkla temin edilebilmesi sanatçıların bu malzemeyi daha çok tercih etmesini sağlamaktadır. Kamusal alanlarda seramik malzeme kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalar kimi zaman duvar yüzeylerinin boşluklarını doldurmakta, kimi zaman ise cadde ve sokaklardaki kırık, çatlak yer döşemelerinde tamamlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihten günümüze geleneksel bağlamından koparılarak kamusal alanlarda farklı düzenlemeleriyle yer almış olan bu uygulamalar mozaik sanatının geçmişten günümüze evrilen değişiminin bir göstergesi olması açısından da önem taşımaktadır.

Görsel 5. Ememem'in kamusal alanda uygulamış olduğu mozaik çalışmaları (Ememem, 2024).

Duvar, sokak ve caddelerde yer alan bu mozaik uygulamalarının daha çok Lyon, Madrid, İtalya, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde yer aldığı gözlemlenmektedir. Çalışmalarda kare, dikdörtgen, altıgen, daire gibi geometrik formlar kullanılmış, süsleme öğeleri de dahil edilerek renkli bir kompozisyon düzeni yaratılmıştır. Görsel 5'teki çalışmalar üslup ve teknik kullanımı Fransızca bir kelime olan flaque (su birikintisi) kelimesinden flacking terimi türetilerek oluşturulmuş ve günümüzde bu terim "delikleri onarma sanatı" olarak yaygın bir şekilde kullanılmaya devam etmiştir (Ememem & the flacking, t.y.). Cadde, sokak ve meydanlardaki duvar yarıkları, zeminlerdeki boşluklar, kaldırımlardaki dökülmüş beton sıvalar uygulama alanları arasında yer almaktadır.

Günlük yaşamın içinde sıklıkla karşılaşılan malzemelerden biri olan seramiğin kentin eskiyen yapılarını onaran, iyileştiren, güzelleştiren ve dikkatleri üzerine çeken bir yapıya bürünerek çağdaş sanatın bir parçası olma özelliği taşıdığı görülmektedir.

Görsel 6. Jim Bachor'un kamusal alanda uygulamış olduğu Grant Wood'un "Amerikan Gotiği", Van Gogh'un "Van Gogh'un Yatak Odası", Edward Hopper'in "Gece Kuşları" isimli mozaik çalışmaları (Demir, 2024)

Seramik malzemenin kamusal alandaki uygulamalarında ayrıca resim sanatının önemli örnekleri arasında yer alan Grant Wood'un "Amerikan Gotiği", Van Gogh'un "Van Gogh'un Yatak Odası" ve Edward Hopper'in "Gece Kuşları" isimli eserlerin kullanıldığı görülmektedir (Görsel 6). Bilinen eserlerin seramik uygulamalarına dönüştürüldüğü bu örnekler yol çukurlarında kendine uygulama alanı bulmaktadır. Bu durum aynı zamanda şehir bilinci kapsamında yapılmış eserler olarak değerlendirilmektedir (Helvacıkara & Çizer, 2019: 1685). Yukarıda yer alan örnekler bir anlamda sanat malzemesi olarak kullanılan seramiğin farklı form, biçim ve renklerde günlük yaşamın içinde kendine yer bulduğuna işaret etmektedir. Ayrıca mozaik eserlerin gündelik hayatın içinde yer alarak daha görünür olmasının yanı sıra yapısal çözümler sunduğu da anlaşılmaktadır.

3.2. Mozaikte Plastik Kapak Kullanımı

Kamusal alanlarda seramik malzeme kadar yaygın kullanımı olmamakla birlikte özellikle sürdürülebilirlik kavramına işaret eden, doğayı ve çevreyi koruma bilinci içerisinde sanatçılar tarafından mozaik uygulamalarında tercih edilen bir diğer malzeme plastik kapak kullanımıdır.

Plastik kapak kullanımının yer aldığı mozaik uygulamalarında malzemenin geri dönüşüm odaklı üretim anlayışıyla sanatsal bir kompozisyonun parçası hâline geldiği ve aynı zamanda gerçekleştirilen çalışmalarda plastik malzemenin yapısının ve kolay uygulanabilir olmasının sanatçıların bu malzemeye yönelmesindeki nedenler arasında yer aldığı düşünülmektedir.

Görsel 7. Oscar Olivares'in plastik kapak kullanarak renkli kuşları ele aldığı mozaik örneği (Weaver, 2023)

Geri dönüştürülebilen malzemelerden biri olan plastik kapakların kullanıldığı mozaik uygulamalarında zengin renk çeşitliliği göze çarpmaktadır (Görsel 7). Sanatçı bu renk çeşitliliğini malzemenin kendi rengiyle elde ederken bir anlamda da kendi renk paletini oluşturmaktadır. Plastik kapaklar geleneksel mozaik yapımında kullanılan harç malzemesiyle yüzeye yapıştırılmakta, figüratif öğelerin biçimsel formlarını gerçeğe uygun yansıtabilmek adına gerekirse plastik kapaklar forma uygun bir şekilde kesilmektedir. Kullanılan malzeme her ne kadar değişse de ressamın boyayla sağladığı renk geçişleri bu uygulamalarda farklı tonlarda kullanılan plastik kapaklarla elde edilmektedir. Sanatçılar tarafından kullanılan bu malzemelerin çalışmaya olan katkısı sadece estetik boyutta değil, aynı zamanda sanatın doğaya olan duyarlılığını yansıtması açısından da önem kazanmaktadır. Bu malzemelerin sanat alanında nasıl kullanılabileceği konusunda izleyiciye fikir veren uygulamalar kimi zaman bilinen sanatçıların önemli eserlerini yansıtırken (Görsel 8-9), kimi zaman ise sanatçının kendi özgün yorumu ile şekillenmektedir.

Görsel 8. Danna Gabriel'in kamusal alanda sergilediği plastik kapak kullanarak yapmış olduğu eser. Vincent Van Gogh'un "Gece Yıldızı" isimli eserin mozaik yorumu (Gottsacker, 2021)

Görsel 9. David F. Heatwole tarafından Van Gogh'un otoportresinin mozaik yorumu (Put a lid on it project, 2009)

Birbirlerinden farklı boyutlarda plastik kapak kullanılarak oluşturulan bu uygulamalarda resim sanatındaki eserlerin biçimsel yapısıyla benzerlik gösteren etkiler söz konusudur. Kompozisyonun oluşturulmasında kullanılan renk, biçim, yön, ışık gibi temel öğelerin geri dönüştürülebilen malzemelerle elde edilen sonuçları onu diğer sanat eserlerinden ayırarak çağdaş mozaik uygulamalarının özgünlüğüne işaret etmektedir. Âtıl olarak görülen tüketim nesnelerinin sanat eserlerini öne çıkaran bir unsur olarak kullanılması aynı zamanda sanatın toplumsal boyutunun önemine vurgu yapmaktadır. Uygulamalarda yer alan farklı büyüklüklerdeki plastik kapakların bazen birbirlerinin içine yerleştirilerek bazen de iç ve dış tarafları birlikte kullanılarak zengin bir görsel etki oluşturulmaya çalışılmış, farklı renk tonlarının birlikteliği ile aynı zamanda uygulamada hacimsel bir etki sağlanmıştır.

3.3. Mozaikte Diğer Malzeme Kullanımları

Mozaik uygulamalarında seramik ve plastik kapak kullanımının yanı sıra sanatçıların farklı malzemelere de yöneldikleri görülmektedir. Kullanılan malzemeler arasında hazır plastik blok parçalardan oluşan oyuncaklar bulunmaktadır. Bu yapı malzemeleri yıkılmış olan duvarların boşluklarını bir harç malzemesi görevi üstlenerek doldurmakta aynı zamanda eski yapılara onarılmış görünümü kazandırmaktadır. Geleneksel mozaik sanatında kullanılan seramik ve taşın yüzeye monte edilmesinde kullanılan harç malzemelerinin plastik blok uygulamalarında tercih edilmediği, daha çok malzemelerin birbirlerine kenetlenerek boşlukların doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu uygulamalarda dolgu malzemesi olarak kullanılan ve uygulamanın kalıcılığını arttıran malzeme nesnenin kendisi olmaktadır. Dolayısıyla söz konusu uygulamaların kalıcılığının hazır malzeme kullanılarak gerçekleştirilen diğer uygulamalardan ayrıştığı söylenebilir.

Görsel 10. Jan Vormann'ın renkli plastik blok parçalar kullanarak yapmış olduğu mozaik uygulaması (Vormann, t.y.)

Sanatçıların mozaik uygulamalarında tercih ettiği bir diğer malzeme fotoğraf kullanımıdır. Gerçekleştirilen uygulamanın çok sayıda fotoğraftan oluştuğu bu çalışmalarda kimi zaman içeriğe bağlı olarak fotoğraf tercih edilirken, kimi zaman ise içerikten bağımsız fotoğraflar kullanılmaktadır. Her bir çalışmada anlatılmak istenen fikir ve izleyiciye verilmek istenen mesaj bağlamında farklı kombinasyonlar uygulanmaktadır. Fotoğraf kullanılarak oluşturulan mozaik uygulamalarında birbirinden farklı yaklaşımlara yer verildiği görülmektedir. Bazen biçim ve içerik ilişkisi göz önünde bulundurularak benzer fotoğrafların bir araya getirilmesiyle bir portre oluşturulmakta, bazı durumlarda ise konu bağlamında birbirinden bağımsız fotoğraflar aracılığıyla mozaik uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

Görsel 11. Helen Marshall'ın kamusal alanda uygulamış olduğu fotoğraf mozaik çalışmaları (The big picture, 2008)

Görsel 12. Helen Marshall'ın kamusal alandaki fotoğraf mozaik uygulama örneği (ART UK, 2016)

Fotoğraf kullanılarak oluşturulan mozaik çalışmalarında ortaya çıkan görüntüler bir nesne, günlük kullanım eşyası ya da insan figürleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Her bir fotoğrafın kendi bağlamında bir hikâyeye sahip olduğu düşünüldüğünde uygulamanın tamamında yer alan yüzlerce ya da binlerce fotoğrafın eserin oluşumuna katkı sunduğu söylenebilir. Gerçekleştirilen bu uygulamalara yakından bakıldığında sadece bütünü oluşturan parçalara odaklanılmakta, uzaktan bakıldığında ise kare ve dikdörtgen gibi geometrik birimlerin bütünü oluşturduğu kompozisyonlar renk ilişkileriyle birlikte anlam kazanmaktadır. Diğer bir deyişle bu uygulamalar fotoğraflardan oluşan küçük birimlerin optik bir yanılsama yaratarak belli bir uzaklıktan algılanabilen görüntülerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde fotoğraf kullanılarak elde edilen söz konusu mozaik uygulamaların optik etki veren kompozisyonlarla benzerlik taşıdığı söylenebilir.

SONUÇ

Bu araştırma mozaik sanatı kapsamında geçmişten günümüze kullanılan malzeme çeşitliliğinin değişim ve dönüşümünü kamusal alandaki uygulamalar üzerinden incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Mozaik sanatı kapsamında kullanılan geleneksel malzemenin yanı sıra günümüzde seramik, plastik ve fotoğraf gibi malzemelerin de sanatçılar tarafından tercih edildiği görülmektedir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde

malzeme çeşitliliğinin sanatçıya eser üretim sürecinde geniş uygulama imkanları yaratarak sanatsal üslubunun gelişimine katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Sanatçıya eser üretim sürecinde ifade zenginliği kazandırdığı düşünülen malzeme çeşitliliğinin mozaik sanatındaki yansımalarını açıklayabilmek adına bu araştırmada kamusal alanda gerçekleştirilen mozaik uygulamalarına yer verilmiştir. Kamusal alandaki mozaik uygulamalarında geri dönüşüm malzemelerinin eser üretim sürecinde kullanılmasının sanatın doğaya ve sürdürülebilirliğe olan duyarlılığını yansıtması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Değişen malzemeye bağlı olarak sanatçılar tarafından üretilen eserlere yeni anlamlar kazandırılması aynı zamanda izleyiciler açısından da yeni deneyimler elde edilmesini sağlayan sanat pratiklerine dönüşmüştür. Kamusal alandaki mozaik uygulamalarının izleyicilerin gündelik yaşam alanlarının bir parçası haline gelmesi aynı zamanda sanatın toplumla yakından bağ kurabilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırma kapsamında incelenen mozaik uygulamalarının bir bölümünde estetik görünümüyle izleyicisinin kimi zaman dikkatini çeken kimi zaman ise yapısal çözümler sunan bir yapıya büründüğü görülmüştür.

Gerçekleştirilen bu araştırma ile geçmişte daha çok taş malzeme kullanılarak üretilen mozaik uygulamalarının günümüzdeki malzeme çeşitliliğine bağlı olarak değişime uğradığı ve bu değişimin sanatçının eser üretim sürecini, üslubunu, uygulama alanlarını, izleyici ile olan etkileşimini şekillendirdiği sonucuna varılmıştır. Bu araştırmanın gelecekte alternatif malzemelerle gerçekleştirilecek mozaik uygulamaları için yeni fikirler üretilmesine katkı sunabileceği düşünülmektedir.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Mosaic art appears as a decorative language of expression in different periods, geographies and cultures throughout history. Throughout the period from ancient times to the present day, mosaic has been an important means of visual expression that reflects the artistic understanding of the period as well as being an aesthetic decorative element. Mosaic art, which continues to exist as an art form nourished by today's art dynamics, has undergone significant changes and transformations in terms of materials throughout its adventure from past to present. The diversification of materials used in mosaic applications has led artists to seek new methods beyond traditional materials. It is thought that this situation not only contributes to the artist's narrative language and production process, but also provides the audience with the opportunity to gain new experiences. The research was carried out in order to explain the importance of the materials used by the artists in the production process of their works, their place in the art production process, their usage possibilities and their effects on the artist's expression language within the scope of the ways they are handled in mosaic art. For this purpose, applications of mosaic art were examined through examples of public spaces such as walls, streets and avenues.

Method

Within the scope of the research, a literature review was first carried out in order to explain the place of mosaic art in the historical process, its first examples, and the diversity and use of materials in art production. Then, examples of mosaic applications in public spaces were tried to be analyzed through visual analysis. The examined samples were categorized under the headings of ceramic, plastic cover and other material use.

Findings and Results

This research primarily examines the scope, expression, and characteristics of mosaic art, which has an aesthetic value. Then, the historical development of mosaic art was tried to be evaluated in the context of the applications made since its first examples. In this context, brief information is provided about the application areas of the mosaic tradition in different civilizations and the topics addressed in these practices. The richness of the themes in mosaics that have survived from different periods and civilizations throughout history demonstrates that mosaics serve not only as visual elements but also as expression tools that offer insight into the intellectual structure of the period. Another part of the research focuses on the changing and transforming meanings of the materials used by artists in the production process with modern art. Within this frame work,

depending on the changing and transforming understanding of materials in art, alternative materials used in mosaic art were tried to be examined through mosaic applications in public spaces. Mosaic examples in which art is presented within a structure that includes social experience are evaluated under the headings of use of ceramic materials in mosaic, use of plastic covers in mosaic, and use of other materials in mosaic.

Discussion and Conclusions

In the research, it is thought that the diversity of materials used within the scope of mosaic art is an important element that enriches the artist's language of expression and contributes artistic style by providing the artist with wide application opportunities during the production process. It is seen that mosaic applications in public spaces also turn into art practices that enable viewers to obtain new art experiences in their daily lives, contributing to the connection between art and society and the accessibility of art. The findings obtained from the examples examined within the scope of the research reveal that the use of materials in mosaic art is not only a technical choice but also carries multi-layered meanings in terms of the artist's language of expression, application styles and the relationship establish with the audience. In this context, it can be said that the use of alternative materials in contemporary mosaic production points to a situation beyond aesthetic and formal change. It is understood that the public space mosaic applications created by choosing ceramic materials and chosen as examples in the research have a functional dimension, and these applications fill the gaps in the streets, avenues and walls in public areas and provide structural solutions by repairing and improving old structures. It can be said that these applications, which create visually striking surfaces, go beyond classical exhibition areas and enrich the audience's experience of encountering art in daily life and contribute to the meeting of art with social life. It is thought that the research may offer new ideas regarding the use of alternative materials, the production process and exhibition areas within the scope of mosaic art.

KAYNAKÇA

Acar, S., & Önemli, S. (2018). Çağdaş Sanatta Bir İfade Aracı Olarak Halı. *Researcher*, *6*(4), 340-362.

Albayrak, Y. (2019). Şanlıurfa'da Yeni Bulunan Kaya Mezarları Taban Mozaikleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (41), 213-224. https://doi.org/ 10.17498/kdeniz.526470

Almacı, S., & Gökçe, N. K. (2022). Sanatta Yenilikçilik Anlayışı Bağlamında Yaratıcı Strateji Olarak Materyal Düşünme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(2), 535-558. https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1221883

Avcı, Ü. (2015). Konut Mimarisinde Çakıl Mozaik Sanatı: Antalya Kaleiçi Örneği. *Art-Sanat Dergisi*, (4), 111-135.

Aydın, G. (2023). Gündelik Hayat Nesnesinin Duygusal Aktarımlarda Sanata Dâhil Edilmesi. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 66-74. https://doi.org/10.56723/dyad.1304988

Bütow, N. Ö. (2020). Jan Vormann'ın Mozaik Sanatı. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, *26*(45), 691-701. https://doi.org/10.35247/ataunigsed.778263

Çevik, N., & Bingöl, M. (2019). Çağdaş Sanatta Malzemenin Değişen Rolü. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 74-88. https://doi.org/ 10.21733/ibad.582017

Çevik, N., & Bingöl, M. (2021). Kamusal Alan Bağlamında Çağdaş Sanat Söylemleri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 7*(1), 147-161.

Demir, M. C. (2024, 8 Mayıs). Sokaktaki Çukurlara Mozaikler Döşeyen Sanatçı Jim Bachor'ın Birbirinden Muhteşem Çalışmaları. *Listelist.* https://listelist.com/jim-bachor-mozaik/

Ekincioğlu, G., Başıbüyük, Z., Gölbaş, A., & Akbudak, İ. K. (2018). Anadolu'da Geçmişten Günümüze Doğaltaş Mozaik Sanatı ve Geleceğe Aktarılması. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, *3*(4), 81-91.

Ememem [@ememem.flacking]. (2025, 3 Mart). [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/ememem.flacking/

Ercan, H. F. (2022). Malatya Yöresinde Bir Sanat Pratiği Olarak Mozaik Kalıntıları. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, *8*(1), 161-174. https://doi.org/ 10.22252/ijca.1113986

Eroğlu, Ö. (2013). *Plastik Sanatlar Sözlüğü.* Tekhne Yayınları.

Felicetti, A., Paolanti, M., Zingaretti, P., Pierdicca, R., Malinverni, E.S. (2021). Mo.Se.: Mosaic image segmentation based on deep cascading learning. *Virtual Archaeology Review,* 12(24), 25-38. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.02.065

Gottsacker, E. (Sunucular). (2021). *Public Art in Antigo Aims to Bring Back Business.* [Sesli podcast]. Wxpr Local Public Radio. https://www.wxpr.org/news/2021-06-18/public-art-in-antigo-aims-to-bring-back-business

Heatwole, David F. (2009) Put A Lid on It Project. [Duvar Mozaik Uygulaması]. West Virginia, Martinsburg. https://putalidonitproject.wordpress.com/

Helvacıkara, F. T., & Çizer, İ. S. (2019). Sokak Sanatında Seramik Malzeme Kullanımı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, (64), 1677-1693. https://doi.org/10.7816/idil-08-64-06

Irmak, E. (2015). Güncel Sanatta Medyum: Kuramsal Bir Değerlendirme. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 137-146.

Kaplan, M. A. (2019). Kahramanmaraş Germenicia Mozaiklerinin Konu ve Uygulama Teknikleri Bakımından Değerlendirilmesi. *Yedi*, (22), 141-150. https://doi.org/ 10.17484/yedi.542723

Keleş, E. (2023). Zeugma Mozaik Müzesinde Sergilenen Çingene Kızı Mozaiği ile Çağdaş Giysi ve Çanta Tasarımları. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 12(111), 1877-1895. https://doi.org/ 10.7816/idil-12-111-09

Kılınç, C, & Tutal, O. (2021). 21. Yüzyılda Deneysel Kamusal Sanat. *İDEALKENT*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 198-220. https://doi.org/ 10.31198/idealkent.875595

Kılınç, S. & Özçelik, H. (2024). Tarihsel Sürecinde Bir Mozaik Duvar Kaplama Tekniği: Uruk Dönemi Pişmiş Toprak Çivileri. *Arteoloji Dergisi,* 3(1), 1-30. https://www.arteoloji.com/dergi/tarihsel-surecinde-bir-mozaik-duvar-kaplama-teknigi-uruk-donemi-pismis-toprak-civileri20240423044227.pdf

Kim, J & Pellacini, F. (2002). Jigsaw image mosaics. *ACM transactions on graphics*, 21(3), 657-664.

Konuşan Mozaikler. (2011) Hatay Valiliği Yayınları http://www.hatay.gov.tr/kurumlar/hatay.gov.tr/belgeler/ekitaplar/hatay_konusan_mozaikler.pdf adresinden alındı.

Küçük, C., & Yar, N.M. (2013). Zeugma Mozaik Müzesi Projesi. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, (10), 67-75.

Küplemez, B. & Güngör, M.C. (2023). Çağdaş Seramik Sanatında Mozaik Tekniği. *Görünüm, (14),* 41-60.

Lowry, B. (2024). *Görsel Deneyim Sanata Giriş.* Hayalperest Yayınevi.

Marshall, H. (2008). The Big Picture. [Basılmış Fotoğraflarla Mozaik Uygulaması]. 857,3 m², Think tank, Birmingham Science Museum at Millennium Point, UK. https://www.helenmarshall.co.uk/archive/

Marshall, H. (2016). The Eye. [Basılmış Fotoğraflarla Mozaik Uygulaması]. 400x500 cm, Commissioned by Southwark Council in partnership with the Tower Bridge Road Alliance, UK. https://artuk.org/discover/artists/marshall-helen

Ok, M. (2020). Bir Esin Kaynağı Olarak Giyim Modasında Mozaik Tekniği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, *13*(32), 1509-1525. https://doi.org/ 10.12981/mahder.783182

Ödekan, A. (1997). Mozaik. İçinde Y. Kâhya (Eds.), *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (ss.1300-1302). Yem Yayın.

Özcan, B. Ö., & Özer, A. (2023). Sanatta geleneksel olmayan malzeme kullanımının olanakları ve Simon Berger örneği. İçinde Z. Güngen, (Eds.), *Güzel sanatlarda öncü ve çağdaş çalışmalar* (ss. 59-94). Duvar Yayınları.

Özkul, D. T. (2021). Selçuk Günay'ın Köylü Pazarı Mozaiği. *International Journal of Social Humanities Science Research*, 8(77), 2956-2963. http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2854

Parlakkalay, H. (2020). Kamusal Alanda Sanat ve Sanat Eserleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 1157-1172. https://doi.org/10.32709/akusosbil.803027

Roby, T. (2004). The Reburial of Mosaics: An Overview Of Materials and Practice. *Conservation and management of archaeological sites*, 6(3-4), 229-236. https://doi.org/10.1179/135050304793137676

Sağlam, F. (2024). Atık Nesnelerin Sanatta ve Sanat Eğitiminde Kullanılmasına Yönelik Öğretim Elemanlarının Görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 246-258.

Saygı, S. (2016). Kamusal Alanda Sözcüklerle Sanat. *Sanat Dergisi*, (29), 87-99.

Sevim, C., & Boz, G. (2011). Hazır-Nesnelerin ve Teknoloji Sanatta Kullanımı ve Seramik Sanatına Yansıması. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 111-135.6.

Smith, R. (2003). *Sanatçının El Kitabı.* İnkılap Kitabevi Yayınları.

Sözen, M. & Tanyeli, U. (2010). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.

Susuz, M., & Eliri, İ. (2017). Kamusal Alanda Sanat Olgusu ve Görsel Kültür. *Turkish Studies*, 12(13), 531-546. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11923

Tanrıverdi, Y. (2024). Mozaiğe seramik ve camın katılımı: Adıyaman mozaikleri üzerine bir inceleme. İçinde E. Akça, H. Ak (Eds.), *Plastik sanatlar alanında seramik ve cam üzerine yaklaşımlar 2* (ss. 139-160). Akademisyen Kitabevi. https://doi.org/ 10.37609/akya.3042

Toy, E., & Görgülü, E. (2018). Kamusal Alanda Sanat Uygulamalarına Bir Örnek: Mural İstanbul. *Journal of International Social Research*, 11(56). http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639080

Turani, A. (1993). *Sanat Terimleri Sözlüğü.* Remzi Kitabevi.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (t.y.). Mozaik. *Güncel Türkçe Sözlük.* 1 Şubat 2025 tarihinde https://sozluk.gov.tr/?ara=tasarım adresinden erişildi.

Türkiye Kültür Portalı. (MS 2. yy). Çingene Kızı Mozaiği. [Mozaik Uygulaması]. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/zeugma-mozaik-muzesi

Türkiye Kültür Portalı. (t.y.). Efes Yamaç Evler-İzmir. 18 Şubat 2025 tarihinde https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/izmir/gezilecekyer/efes-yamac-evler adresinden alındı.

Türkiye Kültür Portalı. (MS 194). Orfeus Mozaiği. [Mozaik Uygulaması]. Haleplibahçe Mozaik Müzesi, Şanlıurfa.https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/haleplibahce-mozaik-muzesi-

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012). 72. ABD Dallas Sanat Müzesi'nden iadesi sağlanan Orpheus Mozaiği https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-50937/72-abd-dallas-sanat-muzesi39nden-iadesi-saglanan-orpheus-mozaigi-1-adet-2012.html

Vormann, J. (t.y.). https://www.janvormann.com/testbild/dispatchwork/ adresinden alındı.

Weaver, L. (2023, 10 Temmuz). Venezuelan artist uses recycled bottle caps to create large eco-murals. *The World* https://theworld.org/stories/2023/07/10/venezuelan-artist-uses-recycled-bottle-caps-create-large-eco-murals